

Una societat justa

Sergio Ferrandis

Docent en actiu, mestre d'educació primària,
especialista en Aprenentatge Servei

Què busquem amb això d'educar?, i amb això d'anar a escola?, per a què?

Diu un conegut proverbi africà: «Es necessita tot un poble per educar un infant». Són aquest tipus de savieses populars les que ens indiquen el paper que cada persona ha de desenvolupar en la nostra societat. Educar a tothom i entre totes i tots és el camí per aconseguir una societat més justa.

T'hi apuntes?

Les escoles han de crear situacions per generar reflexió crítica i poder actuar d'acord amb els seus valors. Han d'estar obertes a l'entorn i exigir, als agents socials i a les institucions, implicació en aquesta tasca.

Una societat justa és aquella on els drets humans són respectats i les classes socials més desfavorides disposen de les necessitats bàsiques cobertes i tenen oportunitats de desenvolupament a l'abast. D'altra banda, l'educació es pot definir com el conjunt de coneixements i valors que volem transmetre a les generacions presents i futures.

La pregunta és: com es pot treballar la justícia social i promocionar la pau des dels centres educatius?, o, més ben dit, com es pot transformar l'alumnat en persones justes amb consciència social, una mirada crítica i prou empàtiques com per preocupar-se per les altres persones: les que tenen més a prop a classe, les que no coneixen, però viuen a prop i les que viuen més lluny, en definitiva, preocupar-se pel bé comú i actuar-hi?

Hi ha diverses respostes possibles que es poden donar des de l'educació, més concretament des dels centres i el claustre que els formen. En aquest article descriurem algunes experiències o activitats que ja es duen a terme per aconseguir-ho.

Els projectes d'Aprenentatge Servei (ApS) en són un exemple. És una fórmula que funciona, és idònia per desenvolupar la competència social i ciutadana, barreja en un mateix projecte ben articulat l'aprenentatge curricular de l'aula i el servei a la comunitat, amb la finalitat de millorar-la i transformar-la.

I sense més voltes, en presentem un exemple real...

El curs passat, l'alumnat de 5è de primària del col·legi El Armelar a Paterna, València, va estudiar, en l'assignatura de Socials, l'Estat espanyol, la divisió de poders, els drets i deures de la ciutadania, la diversitat de la població...

Partint d'aquests continguts, com pot aprendre l'alumnat significativament els drets i deures de la ciutadania? En aquest cas, van començar a partir de l'estudi i l'observació de la societat i dels grups socials que la conformen. Van buscar una necessitat real, on un grup vulnerable i desprotegit no era tractat justament. S'hi van interessar; es van fer preguntes; es van acostar a aquestes persones; van aprofundir en el tracte directe, en el tracte pròxim, tocant els problemes en viu amb les persones que els pateixen. Qui millor que les mateixes persones que pateixen les dificultats els ho pot explicar?

És la millor manera de germinar llavors, d'involucrar-s'hi, sensibilitzar des de l'emoció que experimenten. De manera intencionada, els docents poden aprofitar aquestes oportunitats d'aprenentatge.

L'alumnat de 5è es va aproximar a tres realitats diferents: col·lectius amb malaltia mental, paràlisi cerebral i Dany Cerebral Adquirit (DCA), persones que no tenen garantits el compliment dels seus drets i pateixen injustícies que s'amaguen de manera intencionada en l'embull social.

Va ser una primera trobada màgica, es van presentar, es van conèixer, es van preguntar què podien fer, van intercanviar idees a classe. Un mes després van acabar fent materials cognitius adaptats; experimentant junts un dia de reforestació del llit d'un riu pròxim; compartint esports adaptats i elaborant, finalment, una carta a les autoritats competents en què reivindicaven el compliment de la Llei de la Dependència. Va ser un trimestre molt emocionant.

Aquests alumnes van aprendre a no jutjar per endavant, a respectar la diferència, van acollir i van ser acollits, van visitar els seus centres, es van adonar dels obstacles que moltes persones han de superar cada dia i, sobretot, van aprendre que això tan abstracte que estudien és la llei i no es compleix, i van veure que és necessari exigir i participar en la vida política que construïm entre tota la ciutadania des que naixem.

L'alumnat arriba a comprendre la utilitat del que ha estudiat. Des del punt de vista del professorat, no hi ha res de més satisfactori que comprovar la transformació de l'alumnat: aquesta brillantor d'ulls quan parlen, quan actuen des de les emocions i també des de les conviccions aconseguides. A més, promocionem la pau, prevenim la violència amb exemples de respecte i ajuda, unint l'alumnat en un repte comú, actuant.

Després, els estudiants recorden l'experiència amb aquestes paraules:

- «Tinc molt **bon record** del moment en què vam arribar al centre i ens van presentar les persones amb qui havíem de compartir el dia.»
- «Ens va sorprendre la **força interior** que tenien aquestes persones.»
- «Em sembla molt interessant l'oportunitat que hem tingut de **posar-nos en la pell** d'aquestes persones.»
- «Ens va encantar **la gent que treballava allí** per la manera de donar suport a totes aquestes persones amb dificultats.»
- «Em va resultar molt interessant saber **com es comuniquen** aquestes persones.»
- «**Fer el manifest**, juntament amb la gent del centre, va ser molt interessant.»
- «Volem **aprendre més** sobre els drets.»

Si una vegada acabat l'ensenyament obligatori, l'alumnat mai ha tingut una experiència altruista, si no ha mirat cap a fora ni ha estat conscient dels problemes que té al seu voltant, llavors haurem perdut una oportunitat magnífica de fer un món millor i més just.

Altres respostes que donen els centres educatius per aconseguir persones crítiques, corresponsables i participatives, són les activitats de caràcter no formal, és a dir, les que no s'inclouen al currículum, però que formen part de l'activitat del centre i que es fan per donar cabuda als objectius del seu ideari. Un departament intern d'acció social sol ser el que els impulsa. Com a idea, molts centres es basen en entitats socials (ONGD) que els acompanyen en la implementació de l'Educació Transformadora i Ciutadania Global (ETCG).

Formació, assessorament, acompanyament i materials didàctics amb enfocaments diversos (de drets humans, de gènere, de caràcter socioeducatiu, emocional, intercultural i de sostenibilitat mediambiental) és l'ajuda que solen oferir per treballar de manera crítica, qüestionant el nostre model actual de desenvolupament, un model injust, insostenible i generador de multitud de desigualtats, productor de situacions d'injustícia social que pateix la nostra societat.

Amb tot això, el professorat elabora les programacions amb altres ulleres, unes ulleres que aporten intenció i enfocaments transformadors, que fixen uns objectius als seus continguts, des d'on poden suggerir i fer pensar l'alumnat, i també aprofundir-hi, en major o menor mesura, segons les capacitats dels estudiants.

Als centres trobem la promoció de la justícia social en campanyes de dies internacionals: Dia de la Pau, hora del planeta, campanya de pobresa zero, Dia de les Persones amb Diversitat Funcional, Dia del Migrant..., a més de moltes altres accions socials en les anomenades setmanes solidàries.

Totes aquestes accions són complementàries, però cada vegada més integrades en la vida de molts centres, les que generen una cultura de centre compromès, que promou la transformació social, que està obert al món i que té com a ideari alguna cosa semblant a: «L'objectiu de l'educació és formar persones competents i capaces de transformar el món i millorar-lo.»

Per tot el que s'ha dit, la justícia social és i ha de ser conseqüència de l'educació; i la lectura, una eina formativa i creativa indiscutible per fer d'aquest món un espai de creixement i convivència.

De monstres? Només en contes!

jolibre